

Husitská teologická fakulta

Univerzity Karlovy

Státní závěrečná zkouška (bakalářská)

Obecná sociální pedagogika

Tematické okruhy:

- 1. Filosofický rozměr mezilidských vztahů. Tradice existencialismu. (Nietzsche, Kierkegaard, Heidegger, Buber, Sartre, Camus, Lévinas).**

Základní studijní literatura:

THURNER, R. RÖD, W. SCHMIDINGER, H. *Filosofie 19. a 20. století III. - filosofie života a filosofie existence*. Praha: Oikoymenh, 2009. ISBN 978-80-7298-177-9 (str. 15-71, 120-146).

PETŘÍČEK, M. *Úvod do současné filosofie*. Praha: Hermann a synové, 1997 (str. 68-115, 148-163).

- 2. Co je to etika? Co je to morálka? Jaké jsou stupně posuzování etiky? Jaké jsou základní přístupy v etice? Jmenujte alespoň 3 základní etické otázky. Na příkladu dvou myslitelů v oblasti etiky z dějin evropského myšlení ukažte různost přístupů v etice, posuďte klady a zápory jednotlivých přístupů.**

Základní studijní literatura:

Studijní materiál - dostupný v SIS, případně na adrese:

<https://docs.google.com/document/d/1BcQleYNUKB9GhSuTfUvWpxO3NRajbCorKnW9Xptih6Q/edit?usp=sharing>

Všeobecná deklarace lidských práv:

http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Listina základních práv a svobod:

<https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Listina základních práv EU:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>

Složka s materiály k tématu „Lidská práva“:

<https://www.citacepro.com/slozka/sqXBA4dK>

Složka s materiály k tématu „Profesní etika“:

<https://www.citacepro.com/slozka/I09zxdb0>

3. Sociální pastorec a model tzv. pastorálního cyklu: vidět - posoudit - jednat. Spirituální potřeby a jejich význam pro sociálně pedagogickou praxi.

Základní studijní literatura:

OPATRŇÝ, Michal. *Sociální práce a teologie*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-408-2 (str. 238-257).

OPATRŇÝ, Michal a Markus LEHNER. *Teorie a praxe charitativní práce: Uvedení do problematiky*. 1. vydání. České Budějovice: TFJU, 2010. 978-80-7394-214-4 (str. 35-46).

WARD, Pete. *Introducing Practical Theology*. 1. vydání. Grand Rapids: Baker Academic, 2017. ISBN 978-0-8010-9819-2 (str. 95-107).

KOLÁŘ, Pavel. *Sekularizace, spirituální péče a výzkum hodnotových orientací*. In Theologická revue 85 (2014) 2, 195-225.

4. Sociální pedagogika jako vědecká disciplína. Vymezení sociální pedagogiky jako vědní disciplíny (vznik a vývoj, předmět, objekt, funkce, směry a hlavní tuzemští a zahraniční představitelé). Zařazení sociální pedagogiky v systému věd. Aktuální problémy sociální pedagogiky v ČR a vybraných evropských zemích.

Základní studijní literatura:

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1 (str. 37-85).

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3 (str. 9-25, 39-58).

5. Prostředí, socializace a výchova. Charakteristika různých prostředí ovlivňujících výchovně vzdělávací proces: prostředí přírodní, kulturní a sociální (mikro, mezo a makro úroveň; lokální prostředí). Přirozené a intencionální prostředí výchovy. Sociální determinanty výchovy. Proces socializace: definice, fáze, činitelé, mechanismy a faktory.

Základní studijní literatura:

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1 (str. 86-100).

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3 (str. 59-78).

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: MU, PF, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7 (str. 17-27).

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1 (str. 266-271).

6. Rodina a intimní vztahy. Vývoj rodiny: tradiční vs. post/moderní rodina. Funkce rodiny. Charakteristika rodinné výchovy. Sociální role v rodině a jejich proměny. Patologie rodinného prostředí: funkční vs. problémová, dysfunkční a afunkční rodina. Diagnostika rodinného prostředí. Problémy současné rodiny. Možnosti intervence do rodinného prostředí.

Základní studijní literatura:

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1 (str. 101-117).

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: MU, PF, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7 (str. 147-158).

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3 (str. 79-88).

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0807-1 (str. 305-352).

7. Rodina jako instituce (charakteristika současné rodiny, struktura vztahů, diagnostika, sociální práce s rodinou, metody, sanace rodiny, případová konference)

Základní studijní literatura:

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M.: *Sanace rodiny*. Portál, Praha 2008. ISBN 978-80-73-67-392-5 (str. 17-26; str. 89-93);

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J.: *Sociální práce v praxi*. Portál, Praha 2005. ISBN 80-7367-002-X (str. 57-87);

MATOUŠEK, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. Portál, Praha. 2003. ISBN 80-7178-54-2 (str. 181-249);

VRTIŠKOVÁ, M.: *Teorie a metody sociální práce*. Tribun EU, Praha 2009. ISBN 978-80-7399-877-6 (str. 106-120; str. 142-145; str. 154-166);

SATIROVÁ, V.: *Model růstu*. Cesta, Brno 2005. ISBN 80-7295-071-1 (str. 170-202).

- 8. Životní styl a volný čas. Základní pojmosloví: životní styl, životní způsob, životní sloh, kvalita života a životní úroveň. Životní styl a jeho utváření. Struktura životního stylu. Faktory ovlivňující životní styl: objektivní a subjektivní faktory, sociokulturní faktory. Konzumní životní styl a konzumerismus. Zdravý životní styl: relaxace a psychohygienu. Disociální životní styl, možnosti korekce disociálního životního stylu, možnosti ovlivňování životního stylu sociálním pedagogem v rámci jeho profesní působnosti. Pojem a vývoj volného času. Volnočasové aktivity ve vztahu k věku, pohlaví a vzdělání.**

Základní studijní literatura:

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3 (str. 166-172).

HRADEČNÁ, Marie a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-015-7 (str. 65-74).

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: GRADA, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0 (str. 11-37, 126-128).

DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6 (str. 51-81, 137-139, 141-165).

- 9. Sociální skupiny. Sociální skupina jako sociální útvar: definice, kvalitativní a kvantitativní znaky, skupinové symboly, sociální pozice. Typy sociálních skupin: primární a sekundární, formální a neformální, členské a referenční, asociální a antisociální. Individuální a skupinová identita člověka. Dynamika vztahů ve skupině. Role a význam sociálních skupin v procesu socializace. Vliv sociálních skupin na utváření hodnotové orientace. Sociální konformita a jinakost.**

Základní studijní literatura:

URBAN, Lukáš. *Sociologie. Klíčová témata a pojmy*. Praha: GRADA, 2017. ISBN 978-80-247-5774-2 (str. 134-141, 155-158).

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: GRADA, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1 (str. 118-122).

- 10. Kultura a civilizace. Subkultury a kmeny. Definice, druhy a funkce kultury (resp. civilizace). Pluralita v kultuře. Pozitiva a negativa masové kultury. Kých. Subkultury a postmoderní kmeny, tzv. alternativní subkultury a kontrakultury. Marginalizované subkultury. Základní společen-**

skovědní deskripce nejrozšířenějších subkultur na území ČR a jejich vzájemná komparace. Problematika intolerance a fanatismu.

Základní studijní literatura:

URBAN, Lukáš. *Sociologie. Klíčová témata a pojmy*. Praha: GRADA, 2017. ISBN 978-80-247-5774-2 (str. 77-85, 88-93).

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. Praha: GRADA, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7 (str. 17-48).

DUFFKOVÁ, Jana; URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6 (str. 115-127).

11. Šikana, jednotlivá stádia, práce s agresory a oběťmi, systém pomoci obětem šikany.

Základní studijní literatura:

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování: [cesta k zastavení epidemie šikování ve školách]*. Praha: Portál, 2001. ISBN 807178513X (str. 1-255).

nebo

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5 (str. 1-336).

12. Systém prevence patologických jevů v ČR (primární, sekundární, terciární prevence).

Základní studijní literatura:

VEČERKA, Kazimír, ed. *Prevence sociálních deviací - přání, naděje a realita: konference sekce sociální patologie MČSS, Červená nad Vltavou, 17.-19. dubna 2013*. Praha: Masarykova česká sociologická společnost, 2013. ISBN 978-80-905443-0-7 (str. 1-223).

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozšíř. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0 (str. 1-232).

13. Disociální, asociální a antisociální chování žáků základních škol na prvním a druhém stupni.

Základní studijní literatura:

TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí: jak je rozpoznat a kdy se obrátit na odborníka*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-503-2 (str. 1-198).

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3 (str. 1-152).

- 14. Školní inkluze a školní integrace u žáků se speciálně vzdělávacími potřebami. Podpůrná opatření. Plán pedagogické podpory. Přínosy a rizika z hlediska školního, sociálního a regionálního kontextu i z hlediska jednotlivých cílových skupin (zejm. různých typů zdravotního postižení).**

Základní studijní literatura:

JANOŠOVÁ, P. *Pedagogická psychologie*. Učební text MOODLE. Praha: UK HTF. (Kapitoly: Školní úspěšnost, neúspěšnost a školní inkluze).

- 15. Školní inkluze žáků ze sociálně, etnicky, národnostně a nábožensky odlišného prostředí. Imigrace a její odraz ve školním prostředí. Specifika jednotlivých skupin žáků, přínosy, rizika a jejich předcházení.**

Základní studijní literatura:

JANOŠOVÁ, P. *Pedagogická psychologie*. Učební text MOODLE. Praha: UK HTF. (Kap. Školní inkluze).

- 16. Odměny a tresty a poskytování zpětné vazby žákům ve škole. Přínos a rizika. Motivační a informační potenciál odměn a trestů. Vhodné a nevhodné způsoby zpětné vazby, odměňování a trestání. Labeling. Školní klasifikace jakožto jedna z forem odměn a trestů. Její přínos a omezení.**

Základní studijní literatura:

JANOŠOVÁ, P. *Pedagogická psychologie*. Učební text MOODLE. Praha: UK HTF. (Kap. Odměny a tresty).

KUSÁK, P., a P. DAŘÍLEK. *Pedagogická psychologie - A*. Olomouc: Univerzita Olomouc. 2001, ISBN 80-244-0294-7 (str. 176-196).

- 17. Sociální a interpersonální percepce. Nejčastější chyby ve vnímání druhých a rizika jejich důsledků. Komunikační styly. Verbální a nonverbální komunikace. Chyby v komunikaci. Kauzální atribuce, atribuční styly, atribuční a autoatribuční chyba.**

Základní studijní literatura:

JANOŠOVÁ, P. *Pedagogická psychologie*. Učební text MOODLE. Praha: UK HTF. (Kap. Vztah „učitel – žák“).

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, ISBN 80-85931-48-6 (str. 78-132).

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. 2007, ISBN 80-85931-48-6 (nebo novější vydání), str. 236-249.

KUSÁK, P., DAŘÍLEK, P. *Pedagogická psychologie - B*. Olomouc: Univerzita Olomouc. 2000, ISBN 80-7067-789-9 (str. 80-96).

18. Sociální normy, status, role a jejich vztah ke skupině dětí a dospívajících. Skupinová koheze. Pedagogické možnosti ovlivňování. Diagnostika sociálních vztahů ve skupině školních dětí. Specifické sociometrické metody pro vyšetření školní třídy pedagogem. Možnosti a limity jejich využití.

Základní studijní literatura:

HRABAL, V. *Sociální psychologie pro učitele. Vybraná témata*. Praha: Karolinum. 2002, s. ISBN 80-246-0436-1 (str. 13-18).

JANOŠOVÁ, P. a kol. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada. 2016, ISBN 978-80-247-2992-3 (str. 325-337).

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, ISBN 80-85931-48-6 (str. 224-246).

HRABAL, V. *Sociální psychologie pro učitele. Vybraná témata*. Praha: Karolinum. 2002, ISBN 80-246-0436-1 (str. 107-122).

19. Náročná životní situace a jejich možná řešení (copingové strategie) ve vztahu k profesi sociálního pedagoga. Vulnerabilita, resilience. Syndrom vyhoření, prevence, intervence. Emoce a jejich zvládnutí při komunikaci pedagoga a žáka. Supervize, intervize.

Základní studijní literatura:

JANOŠOVÁ, P. *Pedagogická psychologie*. Učební text MOODLE. Praha: UK HTF. (Kap. Zvládnutí náročných životních situací).

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. 1998, ISBN 80-85931-48-6 (str. 133-157).

VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum. 2005, ISBN 80-246-1074-4 (str. 210-252).

KUSÁK, P., DAŘÍLEK, P. *Pedagogická psychologie - A*. Olomouc: Univerzita Olomouc. 2001, ISBN 80-244-0294-7 (str. 214-226).

20. Alternativní školy, jejich vznik a význam v současné době. Jejich vznik a vývoj v 1. polovině 20. století. Waldorfská škola, škola M. Montessori, Jenkský plán, Freinetovská škola; Pragmatická pedagogika J. Deweye, projektová metoda, problémové vyučování, Daltonský plán, Winnetská soustava. Důvody renezance alternativních škol koncem 20. století. Novodobé alternativy (Zdravá škola, Začít spolu). Přednosti a problémy alternativních škol.

Základní studijní literatura:

SINGULE, F. *Pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti*. Praha: SPN, 1992, ISBN 80-04-26160-4 (str. 7-37).

SINGULE, F. *Pedagogické směry 20. století*. Praha: SPN 1966 (str. 17-70).

21. Možnosti uplatnění v sociálně pedagogických oblastech. Zařízení a instituce, v nichž sociální pedagogové nacházejí uplatnění. Specifika těchto zařízení (např. pro seniory, pro ohrožené děti, volnočasová zařízení, oblast vězeňství apod.).

Základní studijní literatura:

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál (celá publikace).

KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese*. Portál, 2014 (celá publikace).

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

22. Odborné kompetence naplňované při realizaci praxe v sociálně pedagogickém terénu. Důkazy kompetencí.

Základní studijní literatura:

HAVRDOVÁ, Z. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium. 1999 (celá publikace).

23. Supervize v pomáhajících profesích. Realizace supervize, druhy, podmínky, význam, využití.

Základní studijní literatura:

HAVRDOVÁ, Z., HAJNÝ, M. *Praktická supervize*. Praha: Galén, 2008 (celá publikace).

HAWKINS, P. SHONET, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Slon, 2016 (celá publikace).

24. Sociální práce, její vývoj, teoretická východiska.

Základní studijní literatura:

VRTIŠKOVÁ M.: *Teorie a metody sociální práce*. Tribun EU, Praha 2009. ISBN 978 - 80 - 7399 - 877 - 6 (str. 11-31; str. 76-98);

MATOUŠEK, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Portál, Praha 2001. ISBN 80 - 7178 - 473 - 7 (str. 83-153; str. 200-261).

25. Případová práce, současné pojetí, zásady a metody, charakteristika jednotlivých etap

Základní studijní literatura:

VRTIŠKOVÁ M.: Teorie a metody sociální práce. Tribun EU, Praha 2009. ISBN 978 – 80 – 7399 – 877 – 6 (str. 153–169);

MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Portál, Praha 2003 ISBN 80 – 7178 – 548 – 2 (str. 67-75).

26. Skupinová a komunitní práce, techniky skupinové práce

Základní studijní literatura:

VRTIŠKOVÁ M.: Teorie a metody sociální práce II. Tribun EU, Praha 2009. ISBN 978 – 80 – 7399 – 877 – 6 (str. 9–47; str. 166–180);

MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Portál, Praha 2003 ISBN 80 – 7178 – 548 – 2 (str. 153-177; str. 253-308).

27. Poradenská činnost (druhy poradenských zařízení ve školství a v sociální oblasti, jejich funkce, metody, uplatnění psychoterapeutických přístupů) a krizová intervence

Základní studijní literatura:

NOVOSAD, L.: Poradenství. Portál, Praha 2009. ISBN 978–80–7367–509–7 (str. 99–173; str. 194-249);

VODÁČKOVÁ, D. a kol.: Krizová intervence. Portál, Praha 2007. ISBN 978 – 80 – 7367 – 342 – 0 (str. 27–42; str. 59–164);

MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Portál, Praha 2003. ISBN 80 – 7178 – 548 – 2 (str. 83–116; str. 119-134).

V Praze dne 30. 9. 2020